

ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ 750 - 480 π.Χ.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα πρέπει να είστε σε θέση...

Σελίδες 84 - 97

- Να περιγράφετε τον θεσμό της πόλης-κράτους και να τεκμηριώνετε τη σημασία του στην ανάπτυξη του ελληνικού κόσμου.
- Να περιγράφετε συνοπτικά και να αιτιολογείτε την εξέλιξη των πολιτευμάτων στην αρχαία Ελλάδα.
- Να εντοπίζετε στον χάρτη τους χώρους εξάπλωσης των Ελλήνων με αναφορές στα διαχρονικά αίτια μετακίνησης πληθυσμών.
- Να προσδιορίζετε τη βασική αιτία και αφορμή, τους σημαντικότερους σταθμούς, το αποτέλεσμα των Περσικών Πολέμων, καθώς και τη σημασία τους για τις σχέσεις των ελληνικών πόλεων-κρατών.

Εισαγωγικά...

Οι αρχαίοι Έλληνες, έχοντας διανύσει μια **τεράστια πολιτιστική πορεία** κατά τη διάρκεια του **Μυκηναϊκού πολιτισμού** [1600-1100 π.Χ.] και μετά την **παρακμή** που προκάλεσε η **κάθοδος των Δωριέων** [1100 π.Χ.] οδηγήθηκαν στις μαζικές μετακινήσεις του **Α' και Β' Ελληνικού αποικισμού** και έφτασαν σε μια νέα εποχή έτοιμοι να θέσουν καινούριες βάσεις και θεμέλια για την έκρηξη πολιτισμού που θα ακολουθούσε την **Κλασική εποχή**.

Για να φτάσουν, όμως, στο θαύμα της Κλασικής εποχής, πέρασαν πρώτα από μια άλλη εποχή, την **Αρχαϊκή**, κυριότερα **γνωρίσματα** της οποίας ήταν η **οργάνωση των ελληνικών πόλεων σε Πόλεις κράτη** καθώς και η γέννηση ενός νέου πολιτεύματος που θα άλλαζε την πορεία της ιστορίας σε όλο τον κόσμο, το **πολίτευμα της Δημοκρατίας**.

Οι ερευνητές της ελληνικής αρχαιότητας ονομάζουν συμβατικά Αρχαϊκή την περίοδο από τα μέσα περίπου του 8^{ου} αι. π.Χ. μέχρι και την πρώτη εικοσαετία του 5^{ου} αι. π.Χ., γιατί αυτή ακριβώς ήταν η **εποχή της προετοιμασίας και των απαρχών της οικονομικής, της πολιτικής και πολιτιστικής εξέλιξης του ελληνικού κόσμου**.

Η Αρχαϊκή εποχή τελείωσε με τους αγώνες των Ελλήνων εναντίον των «βαρβάρων»*. Από τους αγώνες αυτούς οι Έλληνες **εξήλθαν νικητές, ενίσχυσαν την εθνική τους συνείδηση και επικύρωσαν την αποτελεσματικότητα της οργάνωσης, που τους παρείχε ο θεσμός της πόλης-κράτους**.

*ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ας χωριστούμε σε τέσσερις [4] ομάδες για να δουλέψουμε καλύτερα...

ΟΜΑΔΑ Α: αφού μελετήσετε τις σελίδες 84 - 86...

Να ορίσετε τον όρο Πόλις-κράτος [σελ. 84, §3]

Τα συστατικά στοιχεία της Πόλεως-κράτους ήταν...

Από γεωγραφικής άποψης...	Από οργανωτικής άποψης...

Οι τρεις βασικές επιδιώξεις κάθε πόλεως-κράτους ήταν...

Η _____	Η _____	Η _____

Η σημασία του θεσμού της Πόλεως-κράτους

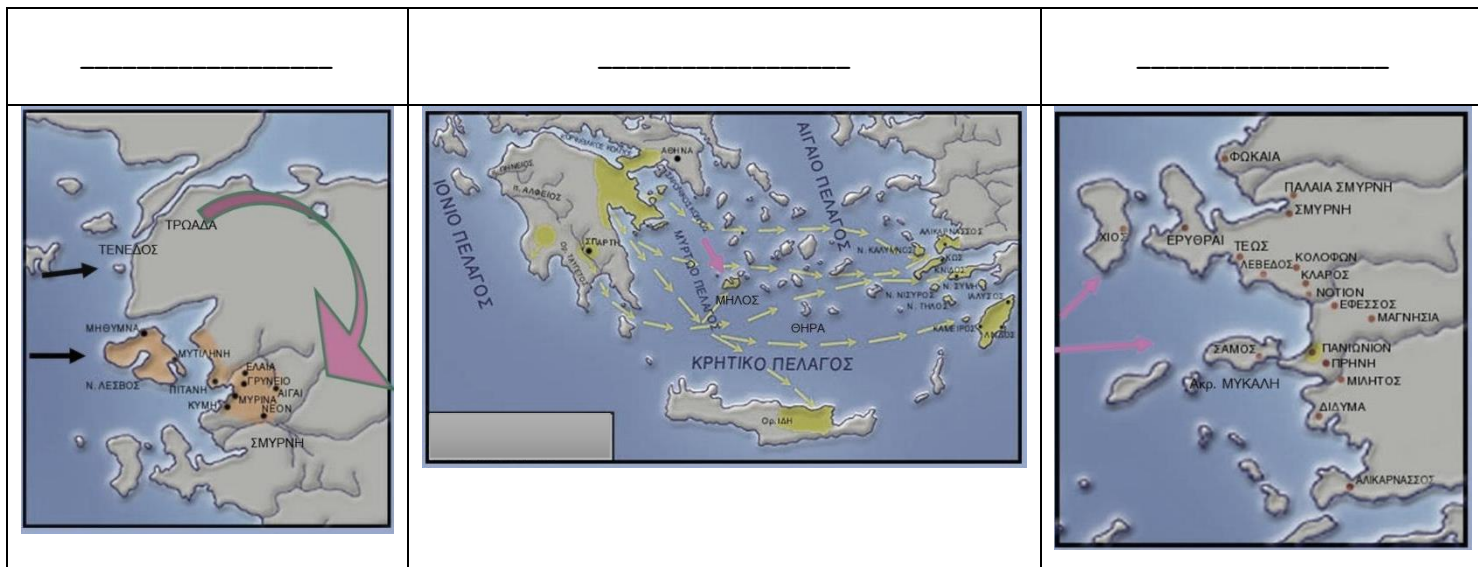
Η επιβίωση και η εξέλιξη κάθε πόλης-κράτους ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τις τρεις βασικές επιδιώξεις των πολιτών της. Οι επιδιώξεις αυτές, αν και ήταν τροχοπέδη για την οργάνωση των Ελλήνων σε ενιαίο κράτος, εντούτοις αποτέλεσαν τη γενεσιουργό δύναμη των επιτευγμάτων και της πολιτισμικής τους πορείας. Είναι φανερό ότι ο συνεχής αγώνας των πολιτών των ελληνικών πόλεων- κρατών, που αποσκοπούσε στην εξασφάλιση της ελευθερίας, της αυτονομίας και της αυτάρκειας της πόλης τους, ήταν ένα κίνητρο που οδηγούσε σε μια μορφή πατριωτισμού με έντονο τοπικιστικό πνεύμα. Η μορφή αυτή του πατριωτισμού τόνιζε τις διαφορές μεταξύ των Ελλήνων, προκαλούσε συχνά εμφύλιες συγκρούσεις και, κυρίως, δε διευκόλυνε την ένωσή τους.

ΟΜΑΔΑ Β: αφού μελετήσετε τις σελίδες 78 – 80...

Α' ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Τα τρία φύλα και οι μετακινήσεις τους...

Να αναγνωρίσετε ποιο φύλο αντιπροσωπεύουν οι εικόνες - χάρτες που ακολουθούν

Τα ελληνικά φύλα (11^{ος} - 9^{ος} π.Χ.): εξαπλώθηκαν με γέφυρα τα νησιά του Αιγαίου στις **δυτικές ακτές της Μ. Ασίας**.

α. Αιολείς:

β. Ίωνες:

γ. Δωριείς:

Όλα τα ελληνικά φύλα που μετανάστευσαν στα **νησιά του ανατολικού Αιγαίου** και στις **μικρασιατικές ακτές** απέκτησαν γρήγορα μόνιμη εγκατάσταση στους νέους τόπους και προοδευτικά επεκτάθηκαν στην ενδοχώρα.

Β' ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η δεύτερη μαζική μετακίνηση των Ελλήνων ήταν **επιχείρηση οργανωμένη εξ' ολοκλήρου από τη μητρόπολη** [πόλη-κράτος], οι αποικίες ήταν πλέον **νέες πόλεις-κράτη αυτόνομες και αυτάρκεις** ενώ οι σχέσεις τους με τη μητρόπολη ήταν άλλοτε χαλαρές ή ανύπαρκτες και κάποιες φορές εχθρικές.

Από τα μέσα του 8^{ου} αι. π.Χ. μέχρι και τα μέσα του 6^{ου} αι. π.Χ. **οι Έλληνες εξαπλώθηκαν στη Μεσόγειο και στον Εύξεινο Πόντο, στα όρια του τότε γνωστού κόσμου**, περιορίζοντας έτσι τη δραστηριότητα άλλων λαών και ιδιαίτερα των Φοινίκων. Η αποικιστική εξάπλωση επανασύνδεσε ουσιαστικά τους Έλληνες με τη Μεσόγειο και είχε σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία, την κοινωνία και την πολιτιστική εξέλιξη αυτής της περιόδου.

Όλα τα στοιχεία που καθορίζουν τον ελληνικό πολιτισμό, όπως οι **θρησκευτικές πεποιθήσεις**, οι **πολιτικές πρακτικές**, οι **αισθητικές αντιλήψεις** και γενικότερα **ο τρόπος ζωής**, οι Έλληνες τα μετέφεραν στις νέες τους πατρίδες. Οι αποικίες εξελίχθηκαν σε **χώρους πειραματισμού για τον Ελληνισμό**. Στις επαφές τους με τους γηγενείς πληθυσμούς **έδωσαν πολιτιστικά στοιχεία και πήραν**.

Τα αίτια που οδήγησαν στον Β' Ελληνικό αποικισμό... [σελ. 88 τελευταία παράγραφος - 89]

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

Υπάρχει σήμερα
παρόμοιο φαινόμενο;
Τα αίτια είναι τα ίδια;

ΟΜΑΔΑ Γ: αφού μελετήσετε τις σελίδες 92 [τα πολιτεύματα] – 94 [(ισονομία)]

Η πόλη-κράτος αποτελούσε τον βασικό θεσμό πολιτικής οργάνωσης κατά την αρχαιότητα. Μέσα απ' αυτό τον θεσμό λειτούργησαν οι κοινωνικοί ανταγωνισμοί και ασκήθηκε η εξουσία, από τις εκάστοτε ισχυρές κοινωνικές τάξεις. Είναι ευνόητο ότι οι κοινωνικές συγκρούσεις και οι πολιτειακές μεταβολές είχαν διαφορετική εξέλιξη σε κάθε πόλη-κράτος.

Ας δούμε πώς εξελίχθηκαν στην Ελλάδα τα πολιτεύματα...

Προσπαθήστε να συμπληρώσετε τα κενά με τις λέξεις που ακολουθούν

ναυτιλία, μίσση, ευγενείς, φιλόδοξοι, λαός, ολιγαρχικών, δικαίωμα, περιορίσαν, αριστοκρατικό, Αθήνας, αδικίες, άριστους, Τυραννίδα, εμπόριο, βασιλεία, ευγενείς, ολιγαρχικό, φιλονικίες, βία, νόμους, εξουσία, Σπάρτη, (ο)λίγοι, αυθαίρετα, βασιλιάς, κατάργησε, άρχοντας, πολίτες, διακυβέρνηση, πολίτευμα, βιοτεχνία, δημοκρατικό, τύραννοι, κυβέρνησαν, ολιγαρχικό

Κάθε πόλη-κράτος ήταν ανεξάρτητη και είχε δικούς της _____ και _____. Το πολίτευμα όμως άλλαζε, καθώς άλλαζαν και οι συνθήκες της ζωής σε κάθε κράτος.

Στην αρχή το κράτος το κυβερνούσε ο _____ με ένα συμβούλιο από _____, που ήταν μεγαλοκτηματίες. Το πολίτευμα αυτό ονομάστηκε _____.

Αυτοί οι μεγαλοκτηματίες αργότερα πήραν όλη τη δύναμη στα χέρια τους, _____ το βασιλιά και _____ μόνοι τους. Το πολίτευμα αυτό ονομάστηκε _____, γιατί τους ευγενείς τους έλεγαν και _____.

Κατόπιν με το _____, τη _____ και τη _____ πλούτισαν και άλλοι άνθρωποι και απόκτησαν μεγαλύτερη δύναμη από τους _____. Άρχισαν λοιπόν να παίρνουν εκείνοι την εξουσία. Το πολίτευμα αυτό ονομάστηκε _____, γιατί οι πλούσιοι ήταν _____.

Σε μερικές περιπτώσεις κάποιοι _____ άνθρωποι κατόρθωσαν να εκμεταλλευτούν τις _____ ανάμεσα στις διάφορες πολιτικές παρατάξεις των _____ και να πάρουν με τη _____ την _____. Οι άρχοντες αυτοί ονομάστηκαν _____ και το πολίτευμα _____. Οι τύραννοι διοικούσαν _____ και έκαναν πολλές _____, γι' αυτό ο λαός τους _____ και τους _____. Έτσι η λέξη "τύραννος", που αρχικά σήμαινε _____, απέκτησε την κακή σημασία που έχει και σήμερα.

Μετά την κατάργηση των τυράννων σε μερικές πόλεις-κράτη (π.χ. _____) το πολίτευμα ξαναγινόταν _____. Σε άλλες όμως οι _____ απαίτησαν να έχουν όλοι _____ να συμμετέχουν στη _____ του κράτους και έτσι το πολίτευμα έγινε _____ αφού την εξουσία [=κράτος] την έχει πλέον στα χέρια του ο _____ [=δῆμος]. Λαμπρό παράδειγμα δημοκρατικής εξουσίας υπήρξε η πόλη της _____.

ΟΜΑΔΑ Δ: αφού μελετήσετε τα παρακάτω...

Οι Περσικοί πόλεμοι

Το σημαντικότερο ιστορικό γεγονός της Αρχαϊκής εποχής, το οποίο αποτελεί και το τέλος της, σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, υπήρξε η σύγκρουση των Ελλήνων με τους Πέρσες το 490 π.Χ - 479 π.Χ

♦ Η πρώτη απόπειρα επέκτασης των Περσών στον ελλαδικό χώρο δεν είχε αίσιο τέλος. Κατέληξε σε καταστροφή του στόλου τους, λόγω θαλασσοταραχής, στο ακρωτήριο του **Άθω**. Ωστόσο, ο περσικός στρατός υποχρέωσε σε υποταγή τους Έλληνες της Θράκης και της Μακεδονίας (492 π.Χ.).

♦ Η πρώτη οργανωμένη περσική εκστρατεία είχε χαρακτήρα ναυτικής επιχείρησης και στόχευε στην τιμωρία των Ερετριέων και των Αθηναίων, επειδή είχαν βοηθήσει τους Έλληνες της Ιωνίας στην εξέγερσή τους [Ιωνική Επανάσταση]. Τελείωσε με τη μάχη στο **Μαραθώνα**, όπου οι Πέρσες νικήθηκαν από τους Αθηναίους και τους Πλαταιείς (490 π.Χ.) με την καθοριστική σημασία συμβολή του **Μιλτιάδη**.

♦ Η δεύτερη συστηματικά οργανωμένη εκστρατεία έγινε υπό την αρχηγία του Ξέρξη με συγκέντρωση πολυπληθών θαλάσσιων και χερσαίων [ξηράς] δυνάμεων και στόχευε στην κατάκτηση ολόκληρου του ελλαδικού χώρου. Οι ελληνικές πόλεις μπροστά στον περσικό κίνδυνο συγκάλεσαν **συνέδριο στην Κόρινθο** (481 π.Χ.), όπου αποφάσισαν τη συγκρότηση αμυντικής συμμαχίας κατά των Περσών. Μέσα από μια σειρά συγκρούσεων [**Θερμοπύλες** (Λεωνίδας), **Αρτεμίσιο**, **Σαλαμίνα** (Θεμιστοκλής), **Πλαταιές** (Πανσανίας), **Μυκάλη**] οι Έλληνες αντιμετώπισαν τους Πέρσες και τους υποχρέωσαν να εγκαταλείψουν με τα υπολείμματα του στρατού τους τον ελλαδικό χώρο (480-479 π.Χ.).

Η σημασία της νίκης των Ελλήνων στους Περσικούς πολέμους

Το επιτυχές αποτέλεσμα των περσικών πολέμων απέδειξε τον δυναμισμό που έκρυβε ο θεσμός της πόλεως-κράτους ως οργανωτικός θεσμός, αλλά κυρίως ενίσχυσε την ιδέα ότι οι αγώνες αυτοί ήταν κοινό έργο των Ελλήνων. Οι Περσικοί πόλεμοι δεν ήταν απλά μια σύγκρουση δύο δυνάμεων. Στην ουσία ήταν μία σύγκρουση δύο διαφορετικών τρόπων ζωής, δύο συστημάτων αξιών, δύο πολιτισμών. Ήταν η σύγκρουση της λιτότητας και της πίστης στη γενναιοψυχία του ανθρώπου με την πολυτέλεια, τη χλιδή και την υλική υπεροχή της Ασίας. Το αποτέλεσμα καθόρισε οριστικά και αμετάκλητα το μέλλον της ανθρωπότητας αφού, αν οι Έλληνες υποτάσσονταν στους Πέρσες, δεν θα μπορούσαν να προχωρήσουν στο θαύμα της Κλασικής εποχής που γέννησε τις τέχνες, τις επιστήμες, το θέατρο, τη φιλοσοφία και, κυρίως, τη Δημοκρατία. Τότε η Ελλάδα δεν ήταν απλά ολόκληρη η Ευρώπη, αντιπροσώπευε τις πιο σημαντικές ιδέες και ανακαλύψεις του ανθρώπου. Κατάκτηση της Ελλάδας από τους βαρβάρους θα σήμαινε πολύ απλά ματαίωση της ορμής του ανθρωπίνου γένους προς τα εμπρός, προς την αρετή, προς την ελευθερία, το κάλλος, το μέτρο, την αρμονία. Μέσα σε δύο μόνο αιώνες οι Έλληνες προχώρησαν το ανθρωπινό γένος όσο δεν είχε προχωρήσει τους προηγούμενους εκατό και όσο δεν προχώρησε τους επόμενους είκοσι.

Οι περσικοί πόλεμοι (τα Μηδικά), χωρίς αμφιβολία, συνέβαλαν στη δημιουργία κοινής ιστορικής μνήμης: ήταν οι πρώτοι «εθνικοί» πόλεμοι των Ελλήνων. Ο αγώνας των Ελλήνων για την προάσπιση της ανεξαρτησίας τους, της γης, των ιερών τους και κυρίως του «Ελληνικού» (έθνους), απηχεί για πρώτη φορά συνειδητοποιημένα την ιδέα πανελλήνιου πνεύματος και κάνει τους Έλληνες να συνειδητοποιήσουν την εθνική τους ταυτότητα και συγγένεια.

Αφού μελετήσετε τις πληροφορίες που έχετε στα φυλλάδιά σας, προσπαθήστε να απαντήσετε στην άσκηση που ακολουθεί.

Να χαρακτηρίσετε το περιεχόμενο των προτάσεων

Οι Περσικοί πόλεμοι κράτησαν περίπου σαράντα χρόνια.	
Η πρώτη απόπειρα επέκτασης των Περσών στον ελλαδικό χώρο είχε θετική έκβαση.	
Η πρώτη οργανωμένη περσική εκστρατεία είχε χαρακτήρα ναυτικής επιχείρησης και στόχευε στην τιμωρία των Θηβαίων και των Αθηναίων.	
Οι Έλληνες είχαν αρνηθεί να βοηθήσουν τους Έλληνες κατοίκους της Ιωνίας σε εξέγερση εναντίον των Περσών.	
Το ακρωτήριο Άθως είναι το σημερινό Άγιον Όρος.	
Η πρώτη οργανωμένη φάση των Περσικών Πολέμων τελείωσε με τη Μάχη στο Μαραθώνα.	
Στην πρώτη απόπειρα επέκτασης των Περσών οι Έλληνες έχασαν τη Θράκη και τη Μακεδονία	
Στη Μάχη στον Μαραθώνα οι Πέρσες νικήθηκαν από τους Σπαρτιάτες.	
Αρχηγός στη δεύτερη οργανωμένη εκστρατεία των Περσών ήταν ο Αρταξέρξης.	
Στρατηγός στον Μαραθώνα υπήρξε ο βασιλιάς της Σπάρτης, Λεωνίδας.	
Η δεύτερη οργανωμένη εκστρατεία των Περσών στόχευε στην κατάκτηση ολόκληρης της Ελλάδας.	

Στο Συνέδριο της Κορίνθου οι Έλληνες συζήτησαν το ενδεχόμενο παράδοσής τους στους Πέρσες.	
Το Συνέδριο της Κορίνθου πραγματοποιήθηκε το 481 π.Χ.	
Στη μάχη στις Πλαταιές αρχηγός υπήρξε ο Πausanίας.	
Τελικό αποτέλεσμα των Περσικών πολέμων ήταν η ήττα των Περσών από τους Έλληνες.	
Αρχηγός στη Ναυμαχία της Σαλαμίνας υπήρξε ο Θεμιστοκλής.	
Οι Περσικοί πόλεμοι ήταν, ιστορικά, οι πρώτοι κοινοί αγώνες των Ελλήνων.	
Οι Πέρσες αντιπροσώπευαν την ιδέα της προσήλωσης στο πνεύμα της πατρίδας.	
Η Κλασική εποχή πραγματοποιήθηκε χάρη στη νίκη των Ελλήνων κατά των Περσών.	
Το αποτέλεσμα των Περσικών πολέμων οδήγησε σταδιακά στο όραμα για Πανελλήνια ένωση.	

